

ROMA INTEGRATION IN THE PRESENT

Martina Chrančoková¹

Abstract

The Roma have long been the largest and poorest ethnic minority in the European Union (EU). This article is based on a deduction and comparison of the latest European Commission (EC) reports, which focus on the four most important trends in the Roma integration strategy: (1) education, (2) employment, (3) health and (4) housing. It also points to events and the fight against discrimination against the Roma. Our goal is to get as close as possible to the issues surrounding the Roma and thus capture their current situation in the EU member states, particularly in Slovakia. The actions of both reports on discrimination against the Roma and their subsequent inclusion mean that member states must prepare for a rigorous long-term change in policy decisions if they are to see positive results. This process will require intensive confidence-building between Roma and non-Roma communities, as well as trust in the power of the state.

Keywords

Rome Integration, Rome Education, Rome Employment, Health, Housing, Discrimination

I. Úvod

V súčasnosti sa čoraz viac hovorí o rómskej otázke a rómskej integrácii. Podľa Úradu vlády Slovenskej republiky je integrácia Rómov na trhu práce v strednej a východnej Európe je veľmi slabá. Dôsledkom sociálneho vylúčenia Rómov je miera nezamestnanosti a chudoby čoraz vyššia (ÚVSR, 2012). Podľa Gallovej Klingerovej et al. (2009) bola v minulosti integrácia marginalizovaných rómskych komunit a dodržiavanie menšinových práv záujmom považovaná za problém celej spoločnosti. Rómovia sú dlhodobo najväčšou a najchudobnejšou etnickou menšinou v Európskej únii (EÚ). Bojujú s diskrimináciou už dlhé stáročia a nie je výnimka aj ich terajšia situácia. V súčasnosti sa čoraz viac politických opatrení zaoberajúce integráciou Rómov. Riešenie rómskej otázky sa neobjavilo len teraz v súčasnosti, je s ňou spojená história celej Európy. Už intenzívnejšie sa ňou zaoberala Mária Terézia v Uhorsku (Samuel Augustini ab Hortis, 1995). Rómskou otázkou sme sa ako štát začali zaoberať už ako Československo a neskôr Slovenská republika. Boli sme prakticky nasmerovaný Radou Európy už v rokoch 1991 a 1992 a neskôr Európskou Úniou (EÚ), ktorá mala vo svojich cieľoch riešenie rómskej problematiky. Slovensko muselo spĺňať požiadavky EÚ, aby sme sa stali členom spoločenstva (ÚVSR, 2012). Konkrétne problém rómskej otázky nám nedovolil sa stať členom únie už v skoršom období (v roku 1997). EÚ sa snažilo a snaží rôznymi opatreniami riešiť problémy s dlhodobou nezamestnanosťou Rómov, problémom so vzdelávaním, bývaním a zdravotnou starostlivosťou a neposlednom rade aj s diskrimináciou, a týmto spôsobom vyriešiť problém chudoby v členských štátoch EÚ. Nástroj, ktorý na tento boj zvolila je, že vytvorila vhodné ciele stratégie Európa 2020, ktorej cieľom riešiť konkrétne problémy a zároveň zabezpečiť dodržiavanie základných práv v jej členských štátoch. Jej hlavný cieľ je inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast, kde patrí určite aj problematika Rómov. Cez spomínanú stratégiu bol vytvorený Rámec EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020. Rada EÚ prijala 9. decembra 2013 odporúčanie Rady poskytnúť členským štátom usmernenie na zvýšenie účinnosti ich opatrení na dosiahnutie integrácie Rómov. Bolo zamerané na posilnenie

¹ Centre of Social and Psychological Sciences – Institute for Forecasting, Šancová 56, 811 05 Bratislava, Slovakia, University of Economics, Faculty of National Economy, Department of Insurance, Dolnozemska 1, 852 35 Bratislava Slovakia, email: martina.chrancokova@gmail.com.

vykonávania ich vnútroštátnych stratégií na integráciu Rómov alebo integrovaných súborov politických opatrení v rámci širších politík sociálneho začleňovania zameraných na zlepšovanie situácie Rómov a odstránenie akýchkoľvek rozdielov medzi rómskym a celkovým obyvateľstvom. V tomto odporúčaní sa konkrétne navrhovalo, aby členské štáty prijali účinné opatrenia na zabezpečenie rovnakého zaobchádzania s Rómami, pokiaľ ide o prístup na trh práce a pracovné príležitosti. Takisto sa v ňom odporúčalo, aby boli prijaté opatrenia na boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu, ktoré postihujú znevýhodnené osoby vrátane Rómov, a to prostredníctvom investícií do ľudského kapitálu a politík sociálnej súdržnosti. Členské štáty boli vyzvané, aby v závislosti od veľkosti, ako aj sociálnej a hospodárskej situácie svojho rómskeho obyvateľstva v kontexte stratégie Európa 2020 zvažili vyzdvihnutie integrácie Rómov ako dôležitej otázky vo svojich národných programoch reforiem alebo národných sociálnych správach (FRA, 2011).

Naším cieľom tohto článku je sa v každej kapitole článku priblížiť čo najviac k rómskej problematike a tak vystihnúť súčasnú situáciu na členských krajinách EÚ a aj na Slovensku. Na základe dedukcie a porovnávania správ z EÚ sme sa snažili vykresliť súčasnú situáciu členských štátov. Na analýzu sme použili správu Európskej komisie z roku 2019 - COM (2019)², správu Agentúry európskej únie pre základné práva (FRA) z roku 2011³ a Stratégiu Slovenskej republiky o rómskej integrácii z roku 2011. Na posúdenie problematiky bývania sme použili aktuálne vydanú publikáciu Filčák et al. z roku 2020, ktorá sa dotýka aj problematiky bývania a zdravia. V rámci hodnotenia sa v správach posudzoval rámec EÚ a to, ako tento rámec zmobilizoval iné európske politiky, konkrétne právne a finančné nástroje pre začleňovanie Rómov. Na získanie úplného obrazu sa táto správa z roku 2019 zameriavala na vykonávanie týchto opatrení. Hlavnými zdrojmi posúdenia boli správy z vnútroštátnych kontaktných miest pre otázky Rómov, správy občianskej spoločnosti z pilotného projektu Európskeho parlamentu s názvom Rómsky občiansky monitoring, údaje o situácii Rómov z Agentúry EÚ pre základné práva (*FRA – European Union Agency for Fundamental Rights*) a metahodnotenie intervencií na začleňovanie Rómov (COM, 2019). Správa COM (2019) sa zamerala na štyri najdôležitejšie trendy v rámci stratégie integrácie Rómov, a to: (1) vzdelávanie, (2) zamestnanosť, (3) zdravie a (4) bývanie ako aj na boj proti diskriminácii Rómov a tiež sa zamerala aj na rómsku diskrimináciu. Práve tieto štyri trendy a diskriminácia páchaná na Rómoch nám slúžili na vytvorenie kostry nášho článku. Preto je druhá kapitola nazvaná vzdelávanie, tretia zamestnanosť, štvrtá zdravie, piata kapitola je nazvaná bývanie, šiesta diskriminácia a siedmou kapitolou je záver.

II. Vzdelávanie

Vzdelávanie je základným pilierom života a je nevyhnutné na zabezpečenie jeho dobrej kvality. Prostredníctvom vzdelávania sa ľudia socializujú a prispôsobujú životným situáciám, ktoré ovplyvňujú život jednotlivca, jeho rodiny a jeho okolia. Ku vzdelávaniu patrí hlavne základná gramotnosť, a to čítanie, písanie, ktorú môže dieťa získať v priebehu základného vzdelávania. Slovensko ako aj všetky členské krajiny EÚ sa riadia jednotnou klasifikáciou ISCED 97, kde je každý stupeň vzdelania konkrétne vyprofilovaný (MINEDU, 2018). Správa Európskej komisie (COM, 2019) sa zaoberala merateľnými ukazovateľmi vzdelávania, ktorých výsledky sa nachádzajú v tabuľke 1.

² Správa COM (2019) sa týkala 19 štátov: AT, BE, BG, CY, ES, EL, HU, HR, IT, LV, LT, LU, NL, PT, RO, SE, SK, SL, UK.

³ Správa FRA (2011) sa týkala 11 štátov: BG, CZ, EL, ES, FR, HU, IT, PL, PT, RO, SK.

Tabuľka 1 Situácia Rómov v oblasti vzdelávania (rok 2016)

<i>Situácia Rómov v oblasti vzdelávania (2016)</i>	
Najvyššie dosiahnuté vzdelanie (vo veku 16 a viac rokov).	
o	vyššie sekundárne, odborné, postsekundárne: 18 %
o	nižšie sekundárne: 38 %
o	základné: 29 %
o	neukončené základné: 14 %
Podiel rómskych detí, ktoré navštevujú vzdelávanie zodpovedajúce ich veku*:	
o	základné alebo nižšie sekundárne: 86 %
o	vyššie sekundárne: 30 %
o	postsekundárne a terciárne: 2 %
Segregácia vo vzdelávaní (vo veku 6 – 15 rokov):	
o	navštevuje školy, kde všetci (13 %) alebo väčšina (33 %) študentov sú Rómovia
o	navštevuje triedy, kde všetci (13 %) alebo väčšina (31%) študentov sú Rómovia
<i>* Podiel rómskych detí v príslušnej krajine podľa veku, ktorý zodpovedá danej úrovni vzdelávania, ktorí sa zúčastňujú na tejto úrovni vzdelávania, z celkového počtu rómskych detí v tomto veku</i>	

Zdroj: COM (2019: 2)

V už spomínanej tabuľke 1 s názvom Situácia Rómov v oblasti vzdelávania (rok 2016) sú zadefinované 3 merateľné ukazovatele, ktoré nám vykresľujú súčasnú situáciu ohľadne vzdelávania Rómov v členských krajinách EÚ. Prvý ukazovateľom je najvyššie dosiahnuté vzdelanie (vo veku 16 a viac rokov), ktorý ukazuje, že vyššie sekundárne, odborné, postsekundárne ukončilo len 18 % Rómov z členských krajín EÚ. Druhý ukazovateľ, nižšie sekundárne vzdelanie ukončilo 38 % Rómov z členských krajín EÚ. Tretí ukazovateľ, základné vzdelanie ukončilo 29 % a 14 % neukončilo základné vzdelanie. Údaje hovoria, že najviac je rómskych detí, ktoré ukončili nižšie sekundárne vzdelanie, a to konkrétne znamená, že ide o stredné školy, kde sa končí výučným listom. 14 % rómskych detí, ktoré neukončili základné vzdelanie je dosť vysoké číslo. Ľuďom bez ukončeného základného vzdelania si zužujú všetky svoje obzory napredovania. To prakticky znamená, že môžu vykonávať len určitý obmedzený typ zamestnaní. S týmito zamestnaniami je spojené aj nižšie finančné ohodnotenie a častokrát tieto práce sú aj dosť fyzicky náročné. Bohužiaľ sú tieto neatraktívne práce automaticky priradované ľuďom bez ukončeného základného vzdelania. A aj na základe toho je týmto ľuďom ovplyvnená aj ich kvalita života.

Druhým ukazovateľom je podiel rómskych detí, ktoré navštevujú vzdelávanie zodpovedajúce ich veku. Výsledky ukázali, že základné a nižšie sekundárne vzdelávanie zodpovedajúce ich veku navštevuje 86 % rómskych detí. Vyššie sekundárne navštevuje už len 30 % z týchto rómskych detí. Čiže až 56 % rómskych detí malo nejaký problém pokračovať vo vzdelávaní podľa klasifikácie ISCED 97. A len 2 % rómskych detí zodpovedajúce veku navštevuje postsekundárne alebo terciárne vzdelávanie. Tretím ukazovateľom je segregácia vo vzdelávaní (vo veku od 6 do 15 rokov). Európska únia má v hlavných cieľoch minimalizovať segregáciu rómskych obyvateľov. Výskum tvrdí, že rómske deti vo veku od 6 do 15 rokov navštevujú čisto rómske školy (13 %) alebo väčšina detí je rómskych (33 %). Druhý ukazovateľ sa týkal tried. A ten ukázal, že rómske deti vo veku od 6 do 15 rokov navštevujú čisto rómske triedy (13 %) alebo väčšina detí v týchto triedach je rómskych (31 %). Tieto ukazovatele by sa mali sledovať a neskôr analyzovať, aby sme zistili, ktorým smerom sa ma slovenské vzdelávanie uberať.

Pre EÚ je dôležité sa zameriavať na merateľné opatrenia, ktoré zaviedla na pomoc Rómom vo všetkých členských štátoch. Len na základe nich sa dá merať úspešnosť resp. neúspešnosť zavedených politík a sledovať smerovanie členských štátov ohľadne rómskeho obyvateľstva a ich špecifických problémov. 18 členských štátov investovalo do opatrení na zníženie miery predčasného ukončenia školskej dochádzky. V prílohe A sú tieto opatrenia rozpísané a k týmto opatreniam sú pridelené členské štáty EÚ (COM, 2019). Z tejto prílohy sme vybrali len niektoré

informácie, aby sme si spravili určitý prehľad o členských krajinách a ich opatreniach. Pre krajiny Rakúsko, Francúzsko, Grécko, Španielsko, Taliansko, Lotyšsko a Rumunsko bola najväčším úspechom v oblasti vzdelávania Rómov práve opatrenie *mediácia*. Pre Česko a Slovensko malo najväčší úspech opatrenie *rozvoj kapacít materských škôlok*. Pre Maďarsko, Španielsko a Litvu to bolo opatrenie *lepšia podpora pre boj proti predčasnému ukončeniu školskej dochádzky a jeho monitorovanie* a opatrenie *zahrnutie predmetov súvisiacich so začleňovaním a nediskrimináciou Rómov do odbornej prípravy učiteľov alebo vnútroštátnych učebných plánov* malo najvyššiu úspešnosť pre krajiny ako Rakúsko, Španielsko, Taliansko a Portugalsko. Slovensko sa zameralo v súčasnej dobe na opatrenie *zabezpečenie a rozvoj ľudských kapacít*. To značí, že každá krajina sa nachádza v inej situácii a každá krajina potrebuje iné opatrenie. Pre Slovensko a Českú republiku sa ako sľubné prístupy ukazujú *zavedenie a rozšírenie povinného (bezplatného) predškolského vzdelávania*, rozvoj materských škôl financovaných z fondov EŠIP a *odborná príprava pre učiteľov v materských školách* (COM, 2019). Správna cesta pre našu krajinu sa ukazuje správne, a čo najrýchlejšie podchytenie vzdelávania rómskych detí.

Na otázku vzdelávania sme sa pozreli očami aj učiteľov rómskych žiakov na Slovensku. Čokyna (2019) poukazuje vo svojej knihe s názvom *A okraje máš kde?* na problém prepádania v našej krajine. Podľa neho sa to týka hlavne rómskych žiakov. „V školskom roku 2018/2019 na štátnych základných školách po celom Slovensku opakovalo ročník 2,5 % zo všetkých žiakov“. Keby sme sa zamerali iba na problém prepádania, tak s týmto problémom sú spojené obrovské regionálne rozdiely. „Na západe krajiny bolo na 1000 žiakov len zhruba 6 až 8 tých, ktorí prepadli, v Prešovskom a Banskobystrickom kraji už bolo takých detí 36 až 39 a v Košickom kraji ich prepadlo 59 na 1000 žiakov. Najhoršie je to v okrese Rimavská Sobota, kde prepadne 92 z 10000 žiakov, nasledujú ďalšie okresy z východu krajiny.“ Čo je tiež smutné, že štatistiky ukazujú, že po absolvovaní základnej školy v týchto častiach Slovenska deti veľmi často nepokračujú v štúdiu na strednej škole. Tento typ problémov by sa mal riešiť ako prvý, lebo na základe týchto detailov a skutočností nám rastie ľudský kapitál našej krajiny.

III. Zamestnanosť

Druhým trendom, ktorým sa zaoberala európska komisia v správe COM (2019), bola zamestnanosť. Na opísanie súčasnej situácie v členských krajinách si vybrali 3 ukazovatele. Prvým a dôležitým ukazovateľom bol podiel Rómov v platenej práci vo veku 20 až 64 rokov. Zistilo sa, že pracujúcich Rómov je všeobecne 43 %, z toho žien 29 % a mužov 56 %. Druhým ukazovateľom bol podiel rómskych mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy vo veku od 16 do 24 rokov. Prieskum ukázal, že takýchto ľudí v členských štátoch EÚ až 63 %, z toho žien 72 % a mužov 55 %. Tretím ukazovateľom bol podiel rómskych žien, ktoré nie sú v zamestnaní, ani si nehľadajú prácu z dôvodu starostlivosti o deti / starších / chorých príbuzných vo veku od 16 do 64 rokov. Prieskum ukázal, že ide o vysoký podiel, a to 40 %. Tieto údaje sa nachádzajú prehľadne v tabuľke 2. Podľa správy FRA (2011), kedy členských štátov EÚ bolo 11, bolo 58 % mladých Rómov nezamestnaných a ani sa v tom istom čase nezúčastňovali na ďalšom vzdelávaní. Agentúra na základné práva (FRA) z prieskumu 2011 prišla ohľadne zamestnanosti ku trom kľúčovým zisteniam: (1) uviedla, že menej ako jeden z troch Rómov má platené zamestnanie, (2) každý tretí rómsky respondent uviedol, že je nezamestnaný, (3) ostatní uviedli, že osoby v domácnosti, dôchodcovia nemôžu pracovať alebo sú samostatne zárobkovo činní (FRA, 2011: 11).

Tabuľka 2 Situácia Rómov v oblasti zamestnanosti (rok 2016)

<i>Situácia Rómov v oblasti zamestnanosti (2016)</i>	
Podiel Rómov v platenej práci (vo veku 20 až 64 rokov):	43 % (ženy: 29 %, muži: 56 %)
Podiel rómskych mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy (vo veku 16 až 24 rokov):	63 % (ženy: 72 %, muži: 55 %)
Rómske ženy, ktoré nie sú v zamestnaní, ani nehľadajú prácu z dôvodu starostlivosti o deti/starších/chorých príbuzných (vo veku 16 až 64 rokov):	40%

Zdroj: COM (2019: 4)

V prieskume COM (2019) sa zaoberali deviatimi všeobecnými opatreniami. Podrobne sú tieto opatrenia vypísané v prílohe B, kde ku každému opatreniu je priradená konkrétna členská krajina EÚ. Slovensko a Česká republika sa zapojila do tematických oblastí: *odstránenie prekážok na trhu práce vrátane diskriminácie, poskytovanie poradenstva prispôsobeného individuálnym potrebám jednotlivým uchádzačom o zamestnanie, podpora prvých pracovných skúseností, podpora odbornej prípravy na pracovisku a poskytovanie rovnakého prístupu k všeobecným verejným službám zamestnanosti*. Slovensko sa zapojilo aj do tematickej oblasti *podpora odborného vzdelávania a podpora pracovných príležitostí vo verejnej službe*. Česká republika sa samostatne zapojila do opatrenia *podpory samostatnej zárobkovej činnosti a podnikania*. Ako vidieť každá krajina má svoje špecifické politiky, ktorými si myslí, že zlepši danú situáciu vo svojej vlastnej krajine.

Európska komisia sa na základe tohto prieskumu domnieva, že zameranie na vecné opatrenia by sa mohlo percentuálne aj podľa tohto prieskumu zmeniť. Ako ukazuje prieskum COM (2019), tak členské štáty sa rozhodli pre individuálne orientované formy podpory, napríklad *dotovanie zamestnania alebo iné formy rozdelenia nákladov, podpora kariérneho rozvoja (mentorstvo, odborné vedenie) a odborné vzdelávanie*. Celkovo spomínané opatrenia tvoria 35 % všetkých opatrení. Opatrenia na *podporu sociálneho začleňovania, rozvoja komunit, kvalifikácie pre dospelých a doučovania* predstavovali 8 až 9 % opatrení. Ale len jedna pätina opatrení je zameraná na mladých ľudí, čo je v dnešnej situácii nedostatočné vzhľadom na problémy rómskej mládeže v oblasti zamestnanosti. Podľa COM (2019): „Zabezpečenie efektívneho prechodu od vzdelávania k otvorenému trhu práce, boj proti diskriminácii zo strany zamestnávateľov a zabezpečenie, aby dopytu po práci zodpovedala ponuka (najmä medzi rómskymi mladými ľuďmi, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy) sa ukazujú ako najkritickejšie body v oblasti zamestnanosti.“ Jediné východisko z tejto situácie je motivovať súkromných zamestnávateľov a na strane druhej sa zamerať na rómsku mládež a ženy v rámci spomínaných opatrení. Netreba zabudnúť, že čoraz viac sú v dnešnej dobe potrebné IT resp. počítačové znalosti a v tomto smere netreba zabúdať ani na rómskych spoluobčanov, aby sa vedeli zapojiť do diania zamestnanosti a tak pomôcť štátu, EÚ, ale hlavne aj sebe samým. Sľubný prístup pre Slovensko sa dotýka novely zákona o službách zamestnanosti, ktorý bude poskytovať individuálny akčný plán na podporu integrácie na trhu práce záväzný pre uchádzača o prácu a úrad práce.

IV. Zdravie

Tretí trend, ktorý zaujímal Európsku komisiu bola téma zdravia. Na analyzovanie tejto témy si vybrala 4 ukazovatele, ktoré sú vypísané v tabuľke 3. Európsku komisiu zaujímal podiel Rómov, na ktorých sa vzťahuje základné vnútroštátne zdravotné poistenie vo všetkých členských krajinách EÚ. Prieskum ukázal, že 76 % Rómov má zdravotné poistenie v EÚ. Ďalej EK zaujímal ako Rómovia členských krajín EÚ hodnotia svoj zdravotný stav. 68 % Rómov hodnotí svoj zdravotný stav ako „veľmi dobrý“ alebo „dobrý“. 28 % Rómov sa cítilo byť obmedzovaní vo svojich činnostiach kvôli svojmu zdravotnému stavu. A 22 % Rómov sa dlhodobo trápia s určitou chorobou alebo dlhodobo majú určitý zdravotný problém.

Tabuľka 3 Situácia Rómov v oblasti zdravia (rok 2016)

Situácia Rómov v oblasti zdravia (2016)

Podiel Rómov, na ktorých sa vzťahuje základné vnútroštátne zdravotné poistenie: 76 %
Podiel Rómov, ktorí hodnotia svoj zdravotný stav vo všeobecnosti ako „veľmi dobrý“ alebo „dobrý“: 68 %
Podiel Rómov, ktorí sa cítili obmedzení vo svojich činnostiach kvôli svojmu zdravotnému stavu: 28 %
Podiel Rómov, ktorí dlhodobo trpia určitou chorobou alebo dlhodobo majú určitý zdravotný problém: 22 %

Zdroj: COM (2019: 6)

V oblasti zdravia sa členské štáty tiež opierajú hlavne o opatrenia na podporu začleňovania Rómov. „Dva najdôležitejšie typy opatrení, ktoré uviedla väčšina členských štátov, sú zamerané na odstránenie všeobecných prekážok zdravotnej starostlivosti a na podporovanie informovanosti o zdraví (13 – 14 členských štátov) a predstavujú rovnováhu medzi ponukou a dopytom. Ďalšie relevantné opatrenia zahŕňajú ciele vakcinačné programy a prístup k špecializovaným zdravotníckym službám (6 – 7 členských štátov).“ (COM, 2019). Opatrenia ohľadne zdravia a priradenie krajín je v prílohe C. COM (2019: 7) hovorí, že členské štáty EÚ „sa často rozhodnú pre opatrenia na zlepšenie strany ponuky (zamestnanci, zariadenia) poskytovania zdravotnej starostlivosti (26 % opatrení). Zamerané sú aj na stranu dopytu prostredníctvom informovanosti o zdraví a informačných kampaní (21 % opatrení). K ďalším významným skupinám opatrení patria všeobecné opatrenia na zlepšenie zdravotnej a hygienickej infraštruktúry na miestnej úrovni a poskytovanie preventívnych služieb (16 – 17 % opatrení). Veľmi dôležité intervencie – poskytovanie zdravotného poistenia Rómom a zameranie antidiskriminačných kampaní na zdravotníckych pracovníkov – sú omnoho menej často rozšírené (6 – 7 % opatrení).“

Vnútroštátne kontaktné miesta pre otázky Rómov vyzdvihli pre EK k dosiahnutým úspechom pre Slovensko hlavne *zdravotnícku mediáciu*, Českú republiku pochválili za *zvyšovanie informovanosti*. Opačne pri špecifických problémoch členských krajín EÚ komisia vytkla Českej republike *nedostatočné znalosti zdravotníckych pracovníkov týkajúcich sa rómskych otázok*. A Slovensku bolo vytknutá *nízka účasť Rómov na iniciatívach zdravotnej starostlivosti a posilnenie ich postavenia v rámci týchto iniciatív*. EK to považuje za výzvu pre Slovensko vzhľadom na nízku gramotnosť a jazykové bariéry (COM, 2019).

V. Bývanie

Štvrtým analyzovaným trendom bola oblasť bývania. Európsku komisiu zaujímali podmienky v akých Rómovia členských krajín EÚ bývajú (vid' tabuľka 4). Pýtali sa na podiel Rómov, ktorí žijú v štvrti, kde všetci alebo väčšina susedov sú Rómovia. Zistili, že sa to týka 67 % opýtaných Rómov v prieskume. Ďalej ich zaujímalo aké majú podmienky na bývanie. Napríklad, či majú v domácnosti prívod vody. Prieskum ukázal, že 70 % má prívod k vode vo svojich domácnostiach. 55 % rómskych domácností má splachovacie záchody a 60 % domácností v členských štátoch EÚ majú vnútornú sprchu a kúpeľňu. V tejto časti boli otázky mierené aj na konkrétne problémy v rómskych domácnostiach. Napríklad 32 % rómskych domácností má problém so zatekajúcou strechou a vlhkými stenami, prípadne plesňami. 25 % domácností má problém s environmentálnymi problémami a 23 % má problémy s kriminalitou, násilím a vandalizmom v miestnej oblasti. Až 78 % rómskych domácností uviedlo, že žijú v preplnených domácnostiach (COM, 2019).

Tabuľka 4 Situácia Rómov v oblasti bývania (rok 2016)

Situácia Rómov v oblasti bývania (2016)

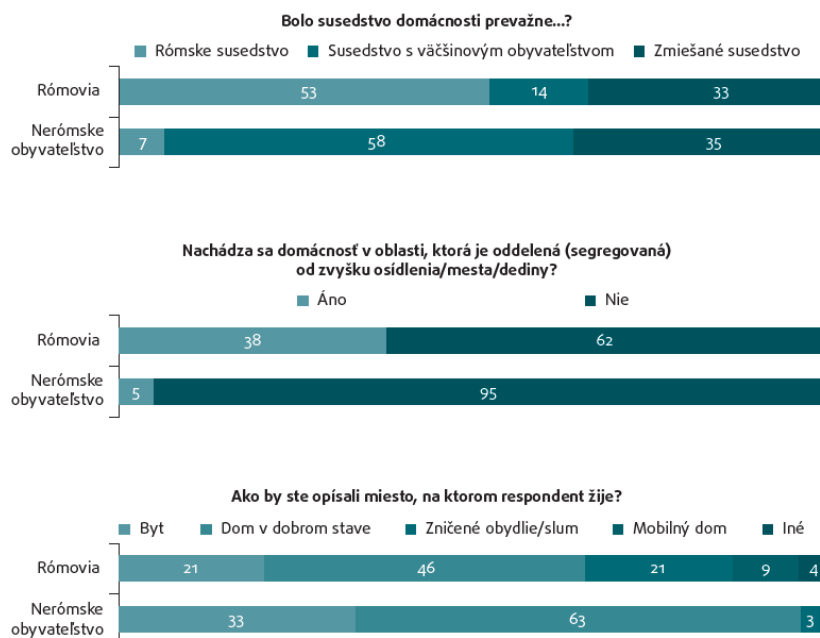
Podiel Rómov, ktorí žijú v štvrti, kde všetci alebo väčšina susedov sú Rómovia: 67 %
Podiel Rómov žijúcich v domácnostiach s:
○ prívodom vody (vo vnútri): 70 %
○ vnútorným splachovacím záchodom: 55 %
○ vnútornou sprchou alebo kúpeľňou: 60 %
Podiel Rómov žijúcich v domácnostiach:
○ so zatekajúcou strechou a vlhkými stenami/podlahou/základmi alebo plesňou v okenných rámoch alebo na podlahe: 32 %
○ so znečistením, špinou alebo inými environmentálnymi problémami: 25 %
○ s kriminalitou, násilím a vandalizmom v miestnej oblasti: 23 %
Podiel Rómov žijúcich v preplnených domácnostiach (definícia Eurostatu): 78 %

Zdroj: COM (2019: 8)

Správa FRA (2011) bola z roku 2011 a týkala sa 11-tich členských krajín EÚ a správa COM (2019) bola z roku 2019 a týkala sa 19-tich členských krajín EÚ. Určite nám tieto údaje slúžia na skompletizovanie danej problematiky a vytvorenie si vlastného názoru. Avšak dané údaje sa nedajú porovnávať, lebo sa v druhej správe analyzovalo viac krajín a premenné nie sú úplne rovnako definované.

Pre porovnanie sme našli v správe FRA (2011) graf 1, ktorý sa zaoberal otázkou bývania v roku 2011.

Graf 1 Hodnotenie dotazníka týkajúceho sa bývania, v ktorej žijú Rómovia a Nerómovia

Zdroj: Pilotný prieskum agentúry FRA zameraný na Rómov, 2011, osoby v domácnostiach.

Zdroj: FRA (2011)

Na problematiku zdravia sa trochu inak a hlbšie pozreli výskumníci Centra spoločenských a psychologických vied SAV a výskumníci, ktorý pracujúci na projekte APVV Margiwork⁴. Ich nová publikácia z roku 2020 s názvom *Vybavenosť kanalizáciou v rómskych osadách: Ako sa na Slovensku prejavujú štrukturálne nerovnosti* „poukazuje na to, že výstavba kanalizačnej a vodnej infraštruktúry je veľmi komplexný proces, ktorý vyžaduje vytvoriť vhodné legislatívne podmienky, pripraviť súbor technických riešení a zabezpečiť finančné zdroje. Absencia kanalizácie a vody sa preto nedá interpretovať ako otázka nedostatku usilovnosti či nezaujímavosti rómskych obyvateľov. Akokoľvek motivovaný jednotlivec si nebude schopný zabezpečiť dobré hygienické štandardy, pokiaľ nie sú zabezpečené dostatočné legislatívne, stavebné a finančné mechanizmy (pre investície) či finančná podpora (na poplatky pre nízko príjmové domácnosti) v súvislosti s pokrytím osady vodovodom a kanalizáciou. Absencia kanalizácie a vodovodu v rómskej osade teda nie je prejav lenivosti obyvateľov alebo ich „sociálnej patológie“, ale vážny štrukturálny problém, ktorého riešenie leží na pleciach obcí a štátu.“ Autori publikácie sa domnievajú, že prístup ku kanalizácii a vode je a zostane kľúčovým faktorom ovplyvňujúcim nielen kvalitu života, sociálnu integráciu, ale aj výskyt infekčných vírusových a bakteriálnych chorôb (Filčák et al., 2020).

„Opatrenia najčastejšie oznamované členskými štátmi sú zamerané do podtém: *zabezpečenie prístupu k verejným službám (voda, elektrina, plyn) a infraštruktúre pre bývanie, podporu odstraňovania segregácie, podporu nediskriminačného prístupu k sociálnemu bývaniu* (10 – 12 členských štátov). Len menšina členských štátov investuje do *intervencií na integrované bývanie zameraných na marginalizované komunity v rámci miestnych projektov obnovy miest* (sedem členských štátov) alebo *využíva fondy EŠIF na miestny rozvoj alebo integrované územné investície* (štyri členské štáty) pod vedením komunity. Len dva členské štáty uviedli, že zabezpečili táborská pre kočovných Rómov.“ Konkrétne členské štáty sú uvedené v prílohe D tohto článku. (COM, 2019: 8-9). Podľa COM (2019) v oblasti bývania bola dosiahnutá rovnováha medzi cieľovými opatreniami zameranými na Rómov a opatreniami všeobecnej politiky. Slovensko sa začlenilo ku krajinám, ktoré sa rozhodli zapojiť do opatrení nasledovných podtém: *zabezpečenie prístupu k verejným službám (voda, elektrina, plyn) a infraštruktúre pre bývanie, podporu odstraňovania segregácie, podporu nediskriminačného prístupu k sociálnemu bývaniu*. Česká republika sa najviac videla v opatrení *na podporu nediskriminačného prístupu k sociálnemu bývaniu*. Avšak obom krajinám bolo vytknuté vzniknuté problémy spojené s opatrením *na podporu nediskriminačného prístupu k sociálnemu bývaniu*.

VI. Diskriminácia Rómov

História a aj súčasnosť života Rómov je z veľkej časti spojená s ich diskrimináciou. Diskriminácia Rómov sa dotýka každej časti tohto článku a aj do trendov, ktorými sa zaoberá európska komisia, preto sme jej tiež venovali samostatnú kapitolu. Európsku komisiu COM (2019) zaujímala aj táto stránka problému a v tabuľke 5 sú uvedené viaceré ukazovatele diskriminácie Rómov.

⁴ APVV-17-0141 Analýza bariér prístupu k pracovným príležitostiam pre marginalizované skupiny obyvateľstva: vybrané regióny Slovenska v sociálno-ekonomickej, geografickej a sociálno-antropologickej perspektíve.

Tabuľka 5 Skúsenosti Rómov s diskrimináciou (rok 2016)*Skúsenosti Rómov s diskrimináciou (2016)*

Podiel Rómov so skúsenosťami s diskrimináciou v posledných 5 rokoch:
o pri kontakte s ich deťmi v škole: 12 %
o pri účasti na vzdelávaní: 12 %
o pri hľadaní práce: 43 %
o v práci: 19 %
o keď sa pokúšajú prenajať si alebo si kúpiť byt: 43 %
o pri vstupe do reštaurácie, nočného klubu alebo hotela: 21 %
o pri vstupe do obchodu: 17 %
o pri styku s orgánmi verejnej správy: 16 %
Podiel Rómov, ktorí cítili diskriminovaní a nahlásili incident: 12 %
Podiel Rómov, ktorí v minulom roku osobne zažili obťažovanie kvôli rómskemu pôvodu:
o urážlivé alebo výhražné poznámky: 20 %
o urážlivé gestá alebo uprený pohľad: 23 %
o vyhrážanie sa osobným násilím: 7 %
o spolu: 29 %
Podiel Rómov, ktorí:
o počuli o orgáne pre otázky rovnosti: 29 %
o spravidla dôverujú policii: 37 %
o spravidla dôverujú právnemu systému krajiny: 29 %

Zdroj: COM (2019: 11)

Výsledky z prieskumu ukázali, že diskriminácia Rómov sa deje počas vzdelávania, práce, pri styku s orgánmi verejnej správy aj pri voľnom pohybe a iných rôznych činnostiach. 29 % Rómov v členských krajinách uviedlo, že boli obťažovaní kvôli rómskemu pôvodu. Európsku komisiu tiež zaujímalo, či Rómovia veria v štátne inštitúcie. Prieskum ukázal, že napríklad 37 % Rómov dôveruje policii.

Členské štáty EÚ najčastejšie *investujú do propagácie rómskej kultúry a dedičstva* a týmto sa rozhodli bojovať proti odporu voči Rómom (22 %). Už menej opatrení je zameraných priamo proti diskriminácii (18 %). Ostatné opatrenia sú zamerané *na rozvoj kapacít inštitúcií* (15 %), *rómsku občiansku spoločnosť* (12 %) a *mechanizmy monitorovania ľudských práv* (11 %). Menšia pozornosť sa sústredila na poskytovanie právnej pomoci, napríklad *posilnenie postavenia rómskych žien a odstraňovanie segregácie* (5 – 6 %). Len 16 % uvádzaných antidiskriminačných opatrení bolo zameraných výlučne *na rómsku mládež* a 10 % *na rómske ženy*, viac v prílohe E. K dosiahnutým úspechom v tomto smere Slovensko konkrétne uviedlo *zlepšenie podmienok rómskych žien a detí*. Česká republika sa zamerala na výzvy v súvislosti *so zlepšením prístupu k právnej ochrane a informovanosti o právach* (COM, 2019).

VII. Záver

Situácia Rómov podľa oboch správ EK nie je priaznivá. Správa FRA (2011) sa týkala 11 členských krajín a bola z roku 2011, druhá správa COM (2019) sa už týkala 19 krajín a bola z roku 2019, avšak obe správy prišli k veľmi podobným záverom. Už správa FRA už pred 10 rokmi uviedla, že neukončené vzdelanie spolu s rezidenčnou segregáciou a diskrimináciou nepomáhajú zamestnanosti na Slovensku. Preto si myslíme, že základným problémom, ktorý by mohol túto situáciu začať riešiť je práve vzdelanie. Správnymi opatreniami zo strany štátu sa dá vytvoriť vzdelávací systém, ktorý by funkčne a správne fungoval, a tým by sa postupne zmenila aj situácia v ostatných trendoch, ktorými sa zaoberá EK (zamestnanie, zdravie, bývanie a diskriminácia).

V súčasnej dobe nás ohrozuje vírus COVID 19 a práve na tejto situácii bolo a je vidieť ako je rómske obyvateľstvo nepripravené na takéto situácie a v tom prípade aj náš štát. Tento problém sa týka všetkých štyroch trendov: vzdelávania, zamestnanosti, zdravia a bývania. Vo všetkých oblastiach chýbali rómskemu obyvateľstvu základné IT znalosti, ktoré boli potrebné na

prekonanie vzdialenosti medzi úradmi a samotnými Rómami. Práve na tomto konkrétnom prípade vidieť, že práve v trende vzdelanie treba zabráť a byť dôslednejší zo strany štátu. Počas prvej vlny COVID 19 malo málo rómskych domácností pripojenie na internet, nemali ani komponenty na online výučbu. Učitelia museli chodiť osobne za rómskymi deťmi, aby deti nevyneškali dôležité informácie, ktoré by vedeli využiť vo svojom budúcom zamestnaní, ale aj v osobnom živote. Rómovia nevedeli komunikovať s úradmi cez mailovú komunikáciu, čo sa stáva už v dnešnej dobe nevyhnutnosťou. Podobné problémy sa týkali aj zdravia aj bývania. Aby sme ako štát išli dopredu, tak musíme pozerať aj na tých posledných v rade, pretože len ich tempom sa môžeme posúvať vpred.

Z opatrení oboch správ ohľadne diskriminácie Rómov a ich následné začleňovanie vyplýva, že sa členské štáty musia pripraviť na intenzívnu dlhodobú zmenu v politických rozhodnutiach, ak chcú vidieť pozitívne výsledky. Tento proces si bude vyžadovať intenzívne budovanie dôvery medzi rómskymi a nerómskymi komunitami a v dôveru v štátnu moc. Ak majú byť opatrenia na integráciu Rómov úspešné vo všetkých oblastiach, musia sa spájať so spoločnými hodnotami a mala by byť do toho spojená vyššia informovanosť rómskej, ale aj nerómskej verejnosti.

Správy Európskej komisie sú dosť podrobné a aj vybrané skúmané ukazovatele sú opodstatnené. Avšak, domnievame sa, že by bolo vhodné spracovávať správy jednotlivo za každú krajinu. Správy by tak boli viac porovnateľné s predchádzajúcimi správami a tak by sa dalo zistiť, či členská krajina napreduje alebo nie. Vtedy by bol vidieť jasnejší smer, ktorým by sa dané politické opatrenia mali uberať. Prípadne by sa ukázalo, ktoré opatrenia sú vhodné, menej vhodné alebo nevhodné. Síce všetky členské krajiny EÚ čelia rovnakým problémom, a to nezamestnanosť Rómov, diskriminácia a problémy so vzdelávaním atď., avšak každá krajina má vytvorené iné podmienky na život, iné zákony a inú kultúru. Preto sa na každú krajinu a jej problémy pozerat' individuálne a riešenia problémov hľadať z pohľadov zdola resp. z mikropohľadov. Opatrenia vlády budú len vtedy účinné, keď im budú rozumieť aj tí, ktorých sa to týka.

Podľa vlastných skúseností učiteľa rómskych žiakov Čokytu (2019) sa vzdelávanie rómskych žiakov dá zlepšiť, keď pôjdeme podľa určitých pravidiel a budeme viac ľudskí a chápevi k týmto deťom, ktorí by mali vytvárať v budúcnosti naše ekonomicky aktívne obyvateľstvo. Školské pravidlá, ktoré sú teraz vytvorené na školách nie sú až tak priaznivé a ani atraktívne pre rómskych žiakov. Jedine tak zlepšíme súčasnú situáciu v našej krajine a zvýšime náš ľudský kapitál a s tým spojenú zamestnanosť, zdravie, bývanie a zlepšíme diskrimináciu na Slovensku. Ak chceme niečo zmeniť, tak by sme mali dať na skúsenosti a rady ľudí, ktorí priamo pracujú s Rómami v danej krajine a spoločne sa dohodnúť ako zmeniť postupne správanie spoločnosti k Rómskym občanom (správanie majority k minorite).

Pod'akovanie/Financovanie

Príspevok vznikol v rámci projektov VEGA č. 2/0002/18 „Inštitucionálne rámce ekonomického rozvoja SR v novej etape globalizácie“, VEGA č. 2/0151/19 – Prínosy slovenskej migrácie a projektu a projektu APVV-17-0141 – Analýza bariér prístupu k pracovným príležitostiam pre marginalizované skupiny obyvateľstva: Vybrané regióny Slovenska v sociálno–ekonomickej, geografickej a sociálno–antropologickej perspektíve.

Literatúra

Augustini ab Hortis, S. (1995). *Cigáni v Uhorsku. O dnešnom stave, zvláštnych mravoch a spôsobe života, ako aj o ostatných vlastnostiach a danostiach Cigánov v Uhorsku*. Bratislava: Štúdio dd.

COM. (2019). Európska komisia. *Oznámenie komisie európskemu parlamentu a rade. Správa o vykonávaní vnútroštátnych stratégií integrácie Rómov – rok 2019*. Dostupné z <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8c81fdf1-d093-11e9-b4bf-01aa75ed71a1/language-sk/format-PDF> (13.7.2020).

Čokyta, J. (2019). *A okraje máš kde?* N Press. ISBN: 978-80-99925-06-0.

Filčák, R., Škobla, D., Dokupilová, D. (2020). *Vybavenosť kanalizáciou v rómskych osadách: Ako sa na Slovensku prejavujú štrukturálne nerovnosti*. Bratislava: Centrum spoločenských a psychologických vied, Slovenská akadémia vied. Publikované v edícii *Forecasting Works: Research TO Practice / Výskum PRE prax*. Dostupné z http://www.prog.sav.sk/.../defa.../files/2020-07/roma_sk_web.pdf (15.7.2020).

FRA. (2011). Agentúra európskej únie pre základné práva. European Union Agency for Fundamental Rights. *Chudoba a zamestnanosť: Situácia Rómov v 11 členských krajinách EÚ*. Dostupné z https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-roma-survey-dif-employment_sk.pdf (15.7.2020).

Gallová Kliglerová E., Najšlová L., Világi A. (2009). *Odpoveď je na Slovensku, nie v Bruseli: EÚ a integrácia Rómov na Slovensku*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku (RC SFPA). Dostupné z <https://www.iz.sk/download-files/sk/romovia/sfpa-odpoved-je-na-slovensku.pdf> (17.7.2020).

MINEDU. (2018). *Národná klasifikácia vzdelania*. Dostupné z <https://www.minedu.sk/data/files/3772.pdf> (13.7.2020).

ÚVSR. (2012). Úrad vlády slovenskej republiky. *Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020*. Dostupné z <https://www.minv.sk/?strategia-pre-integraciu-romov-do-roku-2020> (18.7.2020).

Prílohy

Tabuľka A: Rozdelenie opatrení v oblasti vzdelávania podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady

Rozdelenie opatrení v oblasti vzdelávania podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady

Tematická podoblasť	ČS	Počet opatrení	Krajiny zapojené do procesu rozširovania	Počet opatrení
Boj proti predčasnému ukončeniu školskej dochádzky	AT, BE, BG, CY, ES, EL, HU, HR, IT, LV, LT, LU, NL, PT, RO, SE, SK, UK	66	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	25
Zohľadnenie potrieb jednotlivých žiakov	AT, CY, CZ, ES, HU, IT, LV, LT, LU, PT, RO, SE, SI, UK	35	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	26
Podpora účasti Rómov na sekundárnom a terciárnom vzdelávaní a jeho ukončení	AT, BG, HR, CZ, ES, HU, LV, LT, PT, RO, SK	35	AL, BiH, ME, MK, RS, TR	21
Zlepšenie prístupu k vzdelávaniu a starostlivosti v ranom detstve a jeho kvality	AT, BG, HR, CY, CZ, ES, HU, IT, LU, NL, RO, SI, SK	34	AL, BiH, ME, MK, RS	16
Odstránenie segregácie v školách	AT, BE, BG, CZ, EL, ES, HR, IT, LU, NL, RO, SK	27	AL, ME, MK, RS	6
Používanie inkluzívnych a prispôbených metód výučby a vzdelávania	AT, BG, HR, CY, CZ, LT, LU, NL, RO, SI, SK, UK	23	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	15
Podpora získavania zručnosti prispôbených potrebám trhu práce	AT, BG, CZ, EL, ES, LT, LU, NL, PT, RO, SI, SK	22	AL, MK	5
Podpora prechodu medzi úrovňami vzdelávania	AT, BG, CZ, ES, HU, HR, IT, LU, NL, PT, RO, SK	21	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	15
Podpora účasti rodičov	AT, BE, BG, CY, ES, HR, LV, LT, LU, RO, SK	18	AL, KOS, ME, MK, TR	11
Zlepšenie odbornej prípravy učiteľov	AT, BG, CY, CZ, ES, LT, RO, SE, SI, SK	18	AL, MK, RS	4
Podpora mimoskolských aktivít	AT, BG, CY, EL, IT, LV, LT, RO, SI, SK	15	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	11
Rozšírenie prístupu k druhošancovému vzdelávaniu a vzdelávaniu dospelých	AT, BG, CY, CZ, EL, ES, HR, LT, LU, UK	14	AL, ME, MK, RS	9
Boj proti negramotnosti	AT, BG, CY, HU, ES, HR, NL, RO	11	AL, ME, MK, RS	6
Predchádzanie nevhodnému umiestňovaniu Rómov do škôl pre deti s osobitnými potrebami	AT, CZ, ES, HR, RO, SK	9	MK, RS	2

Zdroj: COM (2019).

Tabuľka B: Rozdelenie opatrení v oblasti zamestnanosti podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady*Rozdelenie opatrení v oblasti zamestnanosti podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady*

Tematická podoblasť	ČS	Počet opatrení	Krajiny zapojené do procesu rozširovania	Počet opatrení
Odstránenie prekážok na trhu práce vrátane diskriminácie	AT, BE, BG, CY, CZ, EL, ES, HR, HU, LT, LU, NL, PT, RO, SK	49	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	24
Poskytovanie poradenstva prispôbeného individuálnym potrebám jednotlivým uchádzačom o zamestnanie	AT, BG, CZ, EL, ES, HU, HR, LV, LU, NL, RO, SI, SK	41	AL, ME, MK, RS, TR	11
Podpora odborného vzdelávania	AT, BG, CY, ES, LV, LU, NL, RO, SK	20	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	8
Podpora celoživotného vzdelávania a rozvoj zručností	AT, BG, ES, HR, HU, LV, LT, LU, NL, PT	18	AL, ME, MK, RS	7
Podpora samostatnej zárobkovej činnosti a podnikania	AT, BG, HR, CZ, EL, ES, HU, LT	18	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	11
Podpora prvých pracovných skúseností	AT, BG, CY, CZ, EL, ES, HR, LU, RO, SK	16	AL, KOS, ME, MK, RS	9
Podpora odbornej prípravy na pracovisku	BG, CZ, ES, HU, LV, LU, SK	14	AL, KOS, MK, RS	4
Poskytovanie rovnakého prístupu k všeobecným verejným službám zamestnanosti	BG, HR, CZ, HU, LV, SK, ES, UK	13	AL, KOS, ME, MK, RS	16
Podpora pracovných príležitostí vo verejnej službe	EL, HU, NL, SK	8	AL, ME, RS	5

Zdroj: COM (2019).

Tabuľka C: Rozdelenie opatrení v oblasti zdravia podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady

Rozdelenie opatrení v oblasti zdravia podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady

Tematická podoblasť	CŠ	Počet opatrení	Krajiny zapojené do procesu rozširovania	Počet opatrení
Odstránenie prekážok v oblasti zdravotnej starostlivosti	AT, BE, BG, CZ, EL, ES, HR, HU, IT, RO, SE, SK, UK	45	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	15
Podporovanie informovanosti o zdraví	AT, BG, CZ, EL, ES, HR, HU, IT, LV, NL, SE, SI, SK, UK	41	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	17
Zlepšenie prístupu k bezplatným vakcinačným programom zameraným na deti a rizikové skupiny	AT, BG, EL, HR, HU, SK, UK	11	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	14
Zlepšenie prístupu k lekárskeym prehliadkam, prenatálnej a postnatálnej starostlivosti a plánovaniu rodiny	AT, ES, HU, SI, SK, UK	11	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	13

Zdroj: COM (2019).

Tabuľka D: Rozdelenie opatrení v oblasti bývania podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady*Rozdelenie opatrení v oblasti bývania podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady*

Tematická podoblasť	ČS	Počet opatrení	Krajiny zapojené do procesu rozširovania	Počet opatrení
Zabezpečenie prístupu k verejným službám a infraštruktúre pre bývanie	BE, BG, CY, EL, ES, HR, RO, SI, SK, UK	26	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	9
Odstránenie priestorovej segregácie a podpora odstraňovania segregácie	AT, BE, BG, EL, ES, HU, IT, LT, RO, SK, UK	25	AL, ME	3
Podpora nediskriminačného prístupu k sociálnemu bývaniu	AT, CZ, EL, ES, HU, IT, LT, LV, RO, SI, SK, UK	22	AL, ME, KOS, MK, RS	11
Zabezpečenie, aby projekty obnovy miest zahŕňali intervencie na integrované bývanie pre marginalizované komunity	BE, BG, ES, HR, HU, IT, SK	12	AL, BiH	2
Podpora miestneho rozvoja a/alebo integrovaných územných investícií pod vedením komunity s podporou fondov EŠIF	ES, HR, HU, IT	9	MK, RS	2
Zabezpečenie táborísk pre kočujúcich Rómov	AT, UK	5		0

Zdroj: COM (2019).

Tabuľka E: Rozdelenie nediskriminačných opatrení v oblasti podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady

Rozdelenie nediskriminačných opatrení v oblasti podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady

Tematická podoblasť	ČS	Počet opatrení	Krajiny zapojené do procesu rozširovania	Počet opatrení
Boj proti odporu voči Rómom zvyšovaním informovanosti o prínosoch začleňovania Rómov	AT, BE, BG, CZ, ES, IT, LT, LV, PT, SK, SE	35	AL, ME, MK, RS, TR	27
Boj proti odporu voči Rómom zvyšovaním informovanosti o rozmanitosti	AT, BE, BG, CZ, EE, ES, IT, LT, LV, PT, SE, SK	31	AL, ME, MK, RS, TR	28
Boj proti odporu voči Rómom prostredníctvom boja proti protirómskej rétorike a prejavom nenávisťi	AT, BG, CZ, ES, HU, IT, LT, LV, SK, UK	27	ME, TR	6
Boj proti násiliu na ženách a dievčatách vrátane domáceho násillia	AT, ES, IT, NL	11	AL, RS, TR	4
Boj proti (viacnásobnej) diskriminácii, ktorej čelia deti a ženy so zapojením všetkých príslušných zainteresovaných strán	AT, ES, IT, NL	8	AL, ME, MK, RS, TR	23
Boj proti manželstvám maloletých a núteným manželstvám	AT, NL	6	RS	1
Zabezpečenie účinného praktického presadzovania smernice 2000/43/ES	CZ, HR, IT, LT	6	AL, ME, MK, RS, TR	24
Boj proti obchodovaniu s ľuďmi	AT, HU	6	AL, MK, RS	8
Vykonávanie opatrení na odstránenie segregácie na regionálnej a miestnej úrovni	HU, NL, UK	3	AL, ME, RS	14
Zabezpečenie, aby vyst'ahovanie bolo v úplnom súlade s právom EÚ a medzinárodnými záväzkami v oblasti ľudských práv	IT	1	AL, MK, RS	3
Boj proti zobraňiu s účasťou detí presadzovaním právnych predpisov	AT	1	AL, RS	3
Podpora spolupráce medzi členskými štátmi v situáciách s cezhraničným rozmerom	AT	1		0

Zdroj: COM (2019).